

Àkójopò The Lancet Lóri Àwọn Ìmò-Èrọ Tó Ní Pinnu Ìlera

Àkópò Itàn

Ìmò-èrọ ti di ara àwọn ohun èlò tó ní pinnu ìlera àti àlàáfíà ní àwùjọ. Ó ní nípa lóri bí àwọn èniyàn ẹ̀ẹ́ ní rí isọfúnni, bí wọn ẹ̀ẹ́ ní bára wọn sọrọ̀, bí wọn ẹ̀ẹ́ ní kẹkọ̀, bí wọn ẹ̀ẹ́ ní ẹ̀ẹ́, bí wọn ẹ̀ẹ́ ní gba itọ́jú ìlera, bí wọn ẹ̀ẹ́ ní kópa ní àwùjọ, àti bí wọn ẹ̀ẹ́ ní ẹ̀ẹ́ àwọn ipinnu pàtàkì nípa igbésí-ayé wọn. Fún idí èyí, àwọn ìmò-èrọ kì í kàn-án ẹ̀ẹ́ ohun èlò lásán tí a ní ló nínú àwùjọ nikan, wọn ti di ara àwọn kókó pàtàkì tó ní pinnu ìlera àwọn èniyàn.

Àkójopò iwé iwádíí The Lancet yíi ẹ̀ẹ́ àpẹjúwe ìmò-èrọ tó ní pinnu ìlera (DDoH) gégé bí àwọn ọ̀nà tí àwọn àgbékalẹ̀ ìmò-èrọ, ọ̀nà ètò isòwò, ọ̀nà isẹ̀dá ẹ̀rọ, àyíká tó yí isọfúnni ká, àti bí àwọn ètò isàkóso ẹ̀ẹ́ ní nípa lóri àbájáde ìlera. Àkópò yíi tẹnumọ̀ ọ̀nà pé iyípadà sí ìmò-èrọ ní yí àwọn ohun tó ní pinnu ìlera padà pẹ̀lú iyarakánkán àti ní iwọn tí a kò tì rí irú rẹ̀ rí. Èyí sì tí jẹ́ kí ọ̀pọ̀ ànfààní tuntun wá láti mú kí ìlera túnbò sunwọn síi, bakan náà ló sì tí jẹ́ kí àwọn ewu tuntun àti àibáramu yọ jáde. Nítorí èyí, níní ọ̀yẹ̀ àti mímọ̀ àwọn ipò tó yí àwọn kókó wònyí ká tí di ọ̀ranyàn fún ètò ìlera gbogbogbò.

Àwọn iwé mètẹ̀tẹ̀ta tí ó wà nínú àkójopò yíi, èyí tí àwùjọ àwọn olùwádíí láti onírúurú ẹ̀ka ìmò àti orílẹ̀-èdè ẹ̀ẹ́ àgbékalẹ̀ rẹ̀, dàbàà ọ̀nà tuntun láti lóye àti láti kojú DDoH, bakan náà ní wọn sì tún fi ilàna tó jòjú lélẹ̀ fún iwádíí, isẹ̀, àti ọ̀yẹ̀ tí yòò wúlò ní ọ̀jọ̀ iwájú.

Ìpinnlẹ̀ ìmò tuntun fún lílóyẹ àwọn kókó ìmò-ẹ̀rọ tó n pinnu ìlera

Àkójopọ̀ yíi tẹ̀numọ̀ ọ̀n pé a gbòdò wo ìmò-ẹ̀rọ kì í ẹ̀se bí ohun èlò fún ẹ̀nikòòkan nìkan, sùgbón gégé bí ara ètò àwùjọ àti ti ìmò-ẹ̀rọ tó gbòdò, èyí tí ó n pinnu bí a ẹ̀se n rí ìlera. Ìwé àkókó nínú àkójopọ̀ yíi sàlàyé pé ètò yíi jẹyọ látàrí àjọsepọ̀ tó wà láàárín àwọn ìlànà ìṣelú, ètò ọ̀rọ̀-ajé, àwọn àgbékalẹ̀ ìmò-ẹ̀rọ, àti àwọn ịṣe àwùjọ tàbí ti ẹ̀nikòòkan. Lápapọ̀, àwọn ipá wọ̀nyí n nípa lórí bí a ẹ̀se n ẹ̀se àgbékalẹ̀, bí a ẹ̀se n lò, àti bí a ẹ̀se n darí àwọn ìmò-ẹ̀rọ, èyí sì n ní ipa lórí ìlera.

Ìwé náà tún fi hàn bí àwọn ètò ìmò-ẹ̀rọ òde ọ̀n ẹ̀se n nípa lórí ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn kókó ìlera tí a ti mò tẹ̀lẹ̀. Ìmò-ẹ̀rọ kì í kan àwọn tí n lò ó nìkan, nítorí pé àwọn àgbékalẹ̀ ìmò-ẹ̀rọ, àwọn pẹ̀pẹ̀ ayélujára, àti àwọn ètò àkójopọ̀ ìṣofúnni ti n yí àwọn ilé-ìṣe ịjọba, ọ̀jà, àwọn ịṣe ilú, àjọsepọ̀ láàárín àwùjọ, àti àyíká tó yí ịròyìn ká padà. Nítorí náà, àwọn ipa tí iyípadà ìmò-ẹ̀rọ n ní lórí ìlera ti tàn ká gbogbo àwùjọ, ó sì lè kan àwọn tí kò tiẹ́ máa lo àwọn ìmò-ẹ̀rọ wọ̀nyí pàápàá.

Ètò àgbékalẹ̀ DDoH n darí àfiyèsí kúrò lórí ẹ̀rọ kòòkan sí àwọn ètò gbòdò tí n nípa lórí ìlera. Ó tẹ̀numọ̀ ọ̀n pé àwọn àbájáde iyípadà ìmò-ẹ̀rọ jẹ èyí tí àwọn agbára àjọsepọ̀, èrè orí ìṣòwò, àwọn ètò ìṣàkóso, àti ti àwọn iwà àwùjọ n darí. Nípa lílo ojú-iwòye yíi, àwọn ohun èlò àti àyíká ìmò-ẹ̀rọ ti di ọ̀rọ̀ ìlera gbogbogbò kì í ẹ̀se nítorí bí a ẹ̀se n lò wọ̀n nìkan, sùgbón nítorí àwọn àgbékalẹ̀ ètò abénú tí wọ̀n fi n ṣiṣe.

Ìlera ọ̀mọ̀dé àti ọ̀dọ̀ nínú ayé àdàlú: ẹ̀rí fún ịgbésẹ̀ ịṣọra nípa ìlera gbogbogbò

Ìwé kejì nínú àkójopọ̀ yíi lo ètò àgbékalẹ̀ DDoH látí wo ọ̀kan lára àwọn ọ̀rọ̀ tí ó n fa àríyànjiyàn jùlọ̀ nínú ìlera gbogbogbò lóni: ipa tí lílo àwọn ohun ayélujára n ní lórí ìlera àti àlàáfia àwọn ọ̀mọ̀dé àti àwọn ọ̀dọ̀.

Ìwé náà ẹ̀se àyèwò pàtàkì àwọn ẹ̀rí tí ó dá lórí ìlera gbogbo èniyàn àti ohun tí a kò tì lóye dádará nípa bí àyíká tó yí ayélujára ẹ̀se n nípa lórí ìlera àwọn ọ̀dọ̀. Bó tilẹ̀ jẹ pé lílo àwọn ìmò-ẹ̀rọ ayélujára lè mú ànfààní àti ipalára wá, àwọn àbájáde búburú ni a n rí jùlọ̀ ní gbogbo abala ìlera. Àwọn àṣẹfihàn àpẹ̀rẹ̀ fi hàn pé àjọsepọ̀ diẹ̀ pàápàá láàárín lílo ìmò-ẹ̀rọ ayélujára àti àwọn àbájáde búburú lè yípadà sí ẹ̀rù ìnira nílá fún gbogbo àwùjọ nítorí pé lílo àwọn ẹ̀rọ wọ̀nyí ti gbilẹ̀ gan-an láàárín àwọn ọ̀mọ̀dé àti ọ̀dọ̀. Bó tilẹ̀ jẹ pé àwọn àbájáde wọ̀nyí kì í ẹ̀se ẹ̀rí pé ìmò-ẹ̀rọ ló n fà á ní tààràtà, síbẹ̀, wọ̀n n tọka sí bí àwọn ipa kéékèéké lórí ẹ̀nikòòkan ẹ̀se lè di àwọn ịṣòro nílá fún ìlera gbogbo àwùjọ.

Àmọ̀, ìwé náà jiyàn pé àwọn ẹ̀rí tí a ní lówó kò sàbà fi ojúlówó ìrírí àwọn ọ̀dọ̀ ní nípa àyíká tó yí ìmò-ẹ̀rọ ayélujára hàn kedere, títi kan ọ̀nà tí a fi n ẹ̀sẹ́ dá àwọn ẹ̀rọ wọ̀nyí, àwọn ètò tí n yan ohun tí èniyàn n wò, àwọn ọ̀nà ikójopọ̀ ìṣofúnni, àwọn irinṣẹ̀ ìmò-ẹ̀rọ atọ̀wọ́dà, iwúrí èrè ìṣòwò, àti àwọn àyíká àwùjọ tí a ti n lo àwọn ohun ayélujára wọ̀nyí. Nítorí èyí, ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn ọ̀nà tí ó lè nípa lórí àbájáde ìlera ni a kò tì lóye lẹ̀kùnrẹ̀rẹ̀.

Lílo ètò àgbékalẹ̀ DDoH n yí àfiyèsí kúrò lórí iwà ẹ̀nikòòkan sí àwọn ètò àti àgbékalẹ̀ gbòdò tí n darí ìrírí ayélujára ti àwọn ọ̀dọ̀. Nítorí bí lílo àwọn ohun ayélujára ẹ̀se gbilẹ̀ tó, pẹ̀lú àwọn àbájáde búburú tí a n rí léraléra, àti ewu tí ó pọ̀ jù fún àwọn tí kò ní ààbò tó, ìwé náà pinnu pé ó yẹ kí a gbé ịgbésẹ̀ ịṣọra fún ìlera gbogbo èniyàn bí ó tilẹ̀ jẹ pé àwọn ẹ̀rí kò tì pé tán. Ó

pè fún àwọn ọ̀nà iwọn tí ó dára jùlọ, ifihàn gbangba ate ànfààní láti lo àwọn àkọsilẹ láti orí àwọn pẹpẹ ayélujára, fifi àwọn ọ̀dọ kún nínú iwádìí àti àwọn ètò ilànnà ijọba, àti fifiyèsí ipa tí àwọn ìmò-ẹrọ tuntun n ní.

Ṣíṣàkóso àwọn ìmò-ẹrọ tó n pinnu ilera

Ìwé kẹta nínú àkójopọ yìí sọ pé àwọn ọ̀nà tí a n gbà ṣàkóso ìmò-ẹrọ ti pín sí wéwé, wọn kò sì tó láti yanjú àwọn àbájáde ilera tí n ti inú iyípadà ìmò-ẹrọ wá. Ọ̀pọ nínú àwọn ohun tí n darí àyíká tó yí ìmò-ẹrọ ká kojá ètò ilera gbogbogbò tí a mọ, bakan náà ló sì jẹ pé ṣàkóso pín káàkiri ọ̀pọlọpọ ẹka àti agbègbè ṣàkóso. Èyí sì ti jẹ kí àláfó wà ní abala jíjìhìn àti àbójútó.

Ìwé náà dáábàà ọ̀nà ṣàkóso kan tí ó dá lórí àwọn ilànnà ilera gbogbogbò. Dípò kí a kàn gbájú mọ ojúṣe ẹ̀nikòkan tàbí àwọn ipalára tí ó ti ṣelẹ kojá, ó yẹ kí a ṣàkóso orisun àyíká tó yí àgbékalẹ ayélujára ká. Èyí ní nínú àgbékalẹ ìmò-ẹrọ, ọ̀nà kíkọ ayélujára, àwọn ètò tí n ṣàkóso isofúnni, iwúrí èrè isòwò, àti àwọn ọ̀nà fún jíjìhìn.

A fún mímu ilera àti ààbò orí ayélujára sunwọn sí fún àwọn ọ̀mọdé àti àwọn ọ̀dọ ní àfiyèsí pàtàkì, pàápàá jùlọ àwọn tí n lo àwọn ẹrọ ayélujára lákòókò idàgbàsókè tí wọn sì lè dojúko ọ̀pọlọpọ ewu. Nítorí náà, iwé náà gba àwọn èniyàn níyànjú láti ní ààbò tí ó lágbára sí, ifihàn gbangba púpọ sí, jíjìhìn tó dára sí, àti agbára ilànnà ṣàkóso tí ó múnádóko láti rí i dájú pé a ẹ àgbékalẹ àti ṣàkóso àwọn ètò ayélujára ní àwọn ọ̀nà tí yóò dáàbò bo ilera àti àlàáfia.

Ní fifi sọkan pé ìmò-ẹrọ ayélujára ká rí gbogbo àgbáyé, iwé náà tún fi hàn pé ó ẹ pàtàkì kí ifowosowopọ wà ká rí ayé àti pé a nílò ṣàkóso àgbáyé tí ó lágbára sí. Ó jiyàn pé dídáwólẹ DDoH yóò gba ifowosowopọ láàárín àwọn ijọba, àwọn àjọ àgbáyé, àwọn olùṣewádíí, àwùjọ àwọn aráàlú, àti ẹka aládàáni. Èyí tún ní nínú ipè fún Àdéhùn Àgbékalẹ Àjọ Ilera Àgbáyé (WHO) lórí ṣíṣàkóso ìmò-ẹrọ àti àwọn iyípadà àgbékalẹ atọwọdá ti ilera.

Àkótán

Ní gbogbo àkójopọ yìí, àbájáde kan tí ó wọpọ jẹyọ: ètò àwùjọ ti ìmò-ẹrọ tí ó wà lówólówó n mú àwọn ewu àgbékalẹ yọ jáde fún ilera gbogbogbò ní àgbáyé, sùgbón a lè yí èyí padà nípa gbígbe igbésẹ.

Ètò àgbékalẹ àwọn ìmò-ẹrọ tó n pinnu ilera ti pèsè ilànnà fún lílọye bí ètò tí ó wà lóníí ẹ bèrẹ àti àwọn ipa rẹ lórí ilera gbogbogbò. Ó tẹnumọ idí tí ó fi yẹ kí iwádìí, ilànnà, àti یشه kojá àfiyèsí tí ó rọpọ nípa bí a ẹ n rí tàbí lo ẹ̀nikòkan, kàkà bèẹ, kí ó sì fi àfiyèsí tó gbòrò lórí àwọn ètò, àwọn iwúrí, àwọn àgbékalẹ, àti àwọn ètò ṣàkóso tó n nípa lórí igbé-ayé ìmò-ẹrọ.

Bí iyípadà ayélujára ẹ n tẹsíwájú lónà tó yára, àwọn ilé-iṣẹ ilera gbogbogbò, àwọn ijọba, àwọn olùṣewádíí, àwọn àjọ àgbáyé, àwùjọ àwọn aráàlú, àti ilé-iṣẹ ìmò-ẹrọ ní ipa pàtàkì láti kó láti rí i dájú pé àwọn àgbékalẹ àti ètò ìmò-ẹrọ n mú ilera, idogba, ẹtọ ọ̀mọ èniyàn, àti àlàáfia tẹsíwájú. Àwọn àgbékalẹ ìmò-ẹrọ tuntun ní sánmání ayélujára yìí nìkan kò tó láti gbé ilera láruge, a nílò ọ̀pọlọpọ isapá láti sọ àwọn àyíká ètò ìmò-ẹrọ ayélujára di èyí tí àwọn iran isinsinyi àti ti ojọ iwájú lè gbé, kẹkọọ kí wọn sì gbèrú.

Kà gbogbo àkójopò iwé yìí ní: <https://www.thelancet.com/series-do/digital-determinants-of-health>

Kí ni àwọn ìmò-ẹrọ tó ní pinnu ìlera?

Àkójopò yìí ẹ̀ ṣe àpèjúwe DDoH gégé bí àwọn ipò àgbékalẹ̀ tí ní nípa lórí ìlera àti àlàáfíà nípasẹ̀ àwọn àgbékalẹ̀ tí ìmò-ẹrọ ayélujára ní darí, àwọn ètò ìṣòwò, ìpinnu àpẹrẹ, àti àyíká tó yí ìròyìn ká. Wọn ní nínú àwọn ètò àwùjọ, àwọn ìṣe, àti àwọn òfin tí àwọn iyípadà ayélujára ní gbà ṣiṣẹ́ pèlú àwọn ipò àgbáyé àti àwọn ìṣe ẹ̀dá ènìyàn tí a fi ní pèsè tí a sì fi ní pín ìlera. Gégé bí ó ti rí pèlú àwọn kókó àgbékalẹ̀ m̀íràn, àwọn àjòṣepò agbára, ètò ọ̀rọ̀-ajé, àti àwọn ètò ìṣàkóso tí ní ṣiṣẹ́ ní onírúurú iwọn ni wọn ní ẹ̀ àgbékalẹ̀ DDoH.

Ọ̀rọ̀ ìkìlò

Àkójopò yìí ní YORÙBÁ jẹ̀ èyí tí àwọn ònkòwé fúnra wọn fi ránṣẹ́, a sì tẹ̀ ẹ̀ jáde gégé bí wọn ti pèsè rẹ̀. A kò ẹ̀ ṣe àyẹ̀wò ìmò fún un. Ojúlówó iwé àkójopò àkókó nìkan ni a lo àwọn ìlànà itẹ̀wé The Lancet fún.